ÂSÂR Akademik Dinî Araştırmalar Dergisi, 1/6 (Ekim 2026), 161-196
Araştırma Makalesi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23636200

"Hay Hak" Animasyon Serisinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Bağlamında İncelenmesi

Yunus SANCAK
0009-0005-1325-280X
Milli Eğitim Bakanlığı, Sivas Eğitim ve Uygulama Merkezi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye
https://ror.org/04f81fm77
20219362004@cumhuriyet.edu.tr

Öz

Bu araştırmada, TRT Diyanet Çocuk kanalında yayımlanan Hay Hak animasyon serisinin 28 bölümü, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin (TYMM) Erdem-Değer-Eylem (EDE) Çerçevesi doğrultusunda doküman analizi ve betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın amacı, Karagöz-Hacivat geleneğini çağdaş bir anlatı anlayışıyla yeniden yorumlayan bu yerli animasyonun EDE Çerçevesi'nde tanımlanan bireysel, toplumsal ve çevresel değerleri hangi düzeyde yansıttığını ve bu değerleri çocuklara hangi pedagojik yaklaşımlarla aktardığını ortaya koymaktır. Çalışmada veri toplama aracı olarak EDE Çerçevesi'nde yer alan yirmi temel değer ile bunlara karşılık gelen erdem ve eylem boyutları esas alınmıştır. Veriler, araştırmacı ve alan uzmanı bir akademisyen tarafından bağımsız olarak kodlanmış; kodlayıcılar arası güvenirlik Miles ve Huberman formülü kullanılarak hesaplanmış ve uyum oranı %86 olarak belirlenmiştir. Bulgular, EDE Çerçevesi'nin üç temel hedef alanı olan Huzurlu İnsan, Huzurlu Aile ve Toplum ile Yaşanabilir Çevre boyutlarının seride karakterlerin davranışları ve diyalogları aracılığıyla temsil edildiğini göstermektedir. Huzurlu İnsan kategorisinde Sorumluluk (f=12) ve Saygı (f=10); Huzurlu Aile ve Toplum kategorisinde Yardımseverlik (f=15), Dostluk (f=10) ve Dürüstlük (f=9); Yaşanabilir Çevre ve Sağlık kategorisinde ise Merhamet (f=8), Estetik (f=8), Temizlik (f=4) ve Sağlıklı Yaşam (f=2) değerleri öne çıkmıştır. Adalet değerine sınırlı düzeyde (f=3) yer verilirken, Aile Bütünlüğü değerine ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır (f=0). Sonuç olarak Hay Hak animasyon serisinin değerleri doğrudan öğretici bir söylem yerine karakterlerin gündelik yaşam deneyimleri ve örnek davranışları üzerinden örtük biçimde aktardığı belirlenmiştir. Araştırma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin değerler eğitimi yaklaşımı bağlamında yerli animasyonların sistematik olarak değerlendirilmesine katkı sunmakta; eğitimcilere, ebeveynlere ve içerik üreticilerine uygulamaya dönük çıkarımlar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi; Değerler Eğitimi; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi; Çizgi Film

Öne Çıkanlar

- Bu çalışma, "Hay Hak" animasyon serisinin (28 bölüm) TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamındaki değerlerini incelemiştir.
- Seride en yüksek frekanslı değer Yardımseverlik (f=15), ardından Sorumluluk (f=12) ve Dostluk (f=10) olarak tespit edilmiştir.
- EDE Çerçevesi'nin üç hedef alanı (Huzurlu İnsan, Huzurlu Aile ve Toplum, Yaşanabilir Çevre) seride somut karakter eylemleriyle temsil edilmektedir.
- Adalet (f=3), Temizlik (f=4) ve Sağlıklı Yaşam (f=2) değerleri somut eylemlerle işlenirken, Aile Bütünlüğü değeri seride yer almamıştır (f=0).
- "Hay Hak" serisi, değerleri didaktik söylem yerine örtük anlatı stratejisiyle aktarmaktadır.

Atıf Bilgisi

Sancak, Yunus. "Hay Hak Animasyon Serisinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Bağlamında İncelenmesi". *ÂSÂR Akademik Dinî Araştırmalar Dergisi* 1/6 (Ekim 2026), 161-196. https://doi.org/10.5281/zenodo.23636200

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	5 Haziran 2026
Kabul Tarihi	11 Ekim 2026
Yayım Tarihi	31 Ekim 2026
Hakem Sayısı	İki İç Hakem–İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
YZ Etik Beyan	Bu çalışmanın dil düzenleme, çeviri, veri analizi, kod yazımı veya görselleştirme gibi hiçbir aşamasında herhangi bir yapay zekâ aracı kullanılmamış; nihai metin tamamen yazar tarafından oluşturulmuştur.
Etik Beyan	Bu makale, özgün bir çalışma olup; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik, ilke ve kurallarına uygun davranılmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı–intihal.net
Etik Kurul İzni	Etik izne tabi değildir.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Etik Bildirim	asardergisiebyu@gmail.com
S. Kalkınma Amaçları	4 Nitelikli Eğitim 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Dizinler	**ERIH PLUS** *(31.03.2025)*
Lisans	CC BY-NC 4.0

ÂSÂR Journal of Academic Religious Studies, Volume 1, Issue 6 (October 2026), 161-196
Araştırma Makalesi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23636200

An Examination of the "Hay Hak" Animated Series Within the Virtue-Value-Action Framework of Turkey's Century Education Model

Yunus SANCAK
0009-0005-1325-280X
Ministry of National Education, Sivas Education and Application Center, Department of Religious Education, Sivas, Turkey
https://ror.org/04f81fm77
20219362004@cumhuriyet.edu.tr

Abstract

This study examines 28 episodes of the animated series Hay Hak, broadcast on TRT Diyanet Çocuk, within the Virtue–Value–Action (VVA) Framework of the Century of Türkiye Education Model (CTEM) using document analysis and descriptive content analysis. The study aims to determine the extent to which this domestic animation, which reinterprets the traditional Karagöz–Hacivat heritage through a contemporary narrative, reflects the individual, social, and environmental values defined in the VVA Framework and to identify the pedagogical approaches through which these values are conveyed to children. The data collection instrument consisted of the twenty core values and their corresponding virtue and action dimensions specified in the VVA Framework. Data were coded independently by the researcher and one field expert, and inter-coder reliability was calculated using the Miles and Huberman formula, yielding an agreement coefficient of 86%. The findings indicate that the three domains of the VVA Framework—Peaceful Individual, Peaceful Family and Society, and Livable Environment—are represented through concrete character behaviors and dialogues. In the Peaceful Individual domain, Responsibility (f = 12) and Respect (f = 10) were prominent. In the Peaceful Family and Society domain, Helpfulness (f = 15) emerged as the most prevalent value across the series, followed by Friendship (f = 10) and Honesty (f = 9). Within the Livable Environment and Health domain, Compassion (f = 8), Aesthetics (f = 8), Cleanliness (f = 4), and Healthy Living (f = 2) were identified. Justice appeared with limited frequency (f = 3), whereas Family Integrity was not identified in any episode (f = 0). Overall, the findings demonstrate that Hay Hak conveys values implicitly through everyday interactions and character modeling rather than explicit didactic instruction.

Keywords

Religious Education; Values Education; Turkish Century Education Model; Virtue-Value-Action Framework; Cartoon

Highlights

- This study examined "Hay Hak" animated series (28 episodes) within the TYMM Virtue-Value-Action Framework.
- The most frequent value was Helpfulness (f=15), followed by Responsibility (f=12) and Friendship (f=10).
- All three VVA target areas (Peaceful Individual, Peaceful Family & Society, Livable Environment) were represented.
- Justice (f=3), Cleanliness (f=4), and Healthy Living (f=2) were represented with specific actions, whereas Family Integrity was absent from the series (f=0).
- "Hay Hak" transmits values through implicit narrative rather than didactic discourse.

Citation

Sancak, Yunus. "An Examination of the "Hay Hak" Animated Series Within the Virtue-Value-Action Framework of Turkey's Century Education Model". *ÂSÂR Journal of Academic Religious Studies* 1/6 (October 2026), 161-196. https://doi.org/10.5281/zenodo.23636200

Article Information

Date of submission	5 June 2026
Date of acceptance	11 October 2026
Date of publication	31 October 2026
Reviewers	Two Internal-Two External
Review	Double-blind
AI Ethics Statement	No artificial intelligence tools were used in any phase of this study, including language editing, translation, data analysis, code generation, or visualization; the final text was created entirely by the author.
Ethical Statement	This article is an original work, and all stages of its preparation, including data collection, analysis, and presentation of information, have been conducted in accordance with scientific-ethical principles and standards. It is not subject to ethical approval.
Plagiarism checks	Yes-intihal.net
Ethics committee	Not subject to ethical clearance.
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Complaints	asardergisiebyu@gmail.com
S. Development Goals	4 Quality Education 11 Sustainable Cities and Communities
Indexes	**ERIH PLUS** *(31.03.2025)*
License	CC BY-NC 4.0

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca her toplum, nesiller arası değer aktarımını eğitimin temel kaygılarından biri olarak benimsemiştir. Değer kavramı, birçok bilimsel disiplinin araştırma konuları arasında yer alan temel kavramlardan biridir. Farklı alanlarda çeşitli biçimlerde tanımlanan değer hakkında literatürde çok sayıda açıklama bulunmaktadır. Znaniecki'nin sosyal bilimlere kazandırdığı değer kavramı, Latince valere kökünden türemiş olup "güçlü olmak" ve "kıymetli olmak" anlamlarını ifade etmektedir.[1] Değer ayrıca Türkçede "değmek" kökünden türeyerek bir nesne ya da duruma verilen karşılığı ifade etmektedir. Bu bağlamda değer; insan açısından nesne ve olayların önemini belirleyen, bireyi ve toplumu anlamlı kılan nitelikler bütünü olarak görülmektedir.[2]

Türk Dil Kurumuna göre ise değer, "bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü ve taşıdığı kıymet" şeklinde tanımlanmaktadır.[3] Değer, bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğuna dair inanç olarak tanımlanmakta; bireyin tutum ve davranışlarını yönlendiren soyut bir rehber işlevi görmektedir.[4] Değerlerin çocukluktan itibaren içselleştirilmesi, bireyin hem kendisiyle hem de toplumla sağlıklı ilişkiler kurmasının önkoşulu sayılmaktadır. Bu bağlamda değerler eğitimi; bireyin ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini bütünleşik biçimde ele alan sistematik bir öğretim sürecini ifade etmektedir.[5] Ulusoy ve Dilmaç'a göre değerlerin kazanılması yalnızca bilgi aktarımıyla değil; model alma, örnek olay incelemesi ve yaşantıya dayalı etkinlikler aracılığıyla gerçekleşebilmektedir.[6]

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), öğretim programlarının temel yaklaşımı, öğrenci profili, Erdem-Değer-Eylem (EDE) Çerçevesi ve Beceriler Çerçevesi bileşenlerini bütüncül bir yapıda bir araya getirmektedir.[7] Model, bilgi ve becerinin yanı sıra ahlaki ve toplumsal sorumluluk bilincine sahip yetkin ve erdemli bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.[8] Bu doğrultuda geliştirilen EDE Çerçevesi; adalet, saygı ve sorumluluk olmak üzere üç çatı değer ile bu değerler etrafında yapılandırılan yirmi

[1] Florian Znaniecki, *Cultural Reality* (Chicago: The University of Chicago Press, 1919), akt. Nuri Bilgin, *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995), 83.

[2] Mustafa Gündüz, *Ahlak Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2005), 45.

[3] Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016), 215.

[4] Millî Eğitim Bakanlığı, *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni* (Ankara: MEB Yayınları, 2024), 15.

[5] Nuray Kurtdede Fidan, "Opinions of the Candidate Teachers About Value Education", *Journal of Theoretical Educational Sciences* 2/2 (2009), 1–18.

[6] Kadir Ulusoy ve Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2020), 45.

[7] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 3.

[8] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 4–5.

temel değeri içermektedir.[9] Modelin kuramsal yapısında eylemden değere, değerden erdeme uzanan aşamalı bir süreç öngörülmektedir.[10] Bu yaklaşıma göre bireyin somut davranışları (eylemler) değerleri görünür kılmakta; içselleştirilen değerler ise zamanla kalıcı erdemlere dönüşmektedir.[11] Söz konusu erdemler, modelin öğrenci profilinde tanımlanan on temel nitelikle doğrudan ilişkilendirilmiştir.[12] TYMM, değerlerin ayrı bir ders veya konu alanı olarak öğretilmesi yerine programın tüm bileşenlerine kaynaşık biçimde aktarılmasını ve öğrenme-öğretme süreçlerinde doğal olarak yaşantıya dönüştürülmesini esas almaktadır.[13] Bu pedagojik yönelim, değerleri müfredatın edilgen birer bilgi unsuru olmaktan çıkarıp okul ikliminin ve günlük öğrenci deneyimlerinin kurucu unsuru olarak yerleştirmeyi amaçlamaktadır.

1. Çizgi Filmler ve Değerler Eğitimindeki Rolü

Değer aktarımının geleneksel yolları olan hikâye anlatımı, model alma ve tartışma yöntemlerine günümüzde güçlü bir görsel-işitsel araç eklenmiştir: çizgi filmler. Çizgi film, tek görüntülerin veya gerçek nesnelerin filme aktarılırken hareket görünümü verecek biçimde düzenlenmesiyle oluşturulan bir film türüdür. Eğitim amaçlı ilk animasyon filmler, kitapların yerini çizgi filmlerin alacağını öngören Edison tarafından 1910 yılında yapılmış ve ilkokul ile ortaokullarda kullanılmıştır.[14]

Çizgi filmler görsel ve işitsel özellikleri sayesinde çocukların dikkatini çekmekte ve eğitim sürecinde öğretim materyali olarak kullanılabilmektedir. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, çizgi filmle yapılan öğretimin öğrenci başarısı üzerindeki etkisinin sıklıkla ele alındığı ve genel olarak başarıyı olumlu yönde etkilediği görülmektedir.[15] Animasyonun eğitim amaçlı kullanımı çocuğun kişilik gelişiminin çeşitli mesajlarla yönlendirilmesine imkân verebilmekte[16], kültürel unsurların çocuklara aktarılmasında da rol oynamaktadır.[17] Bireylerin dünyagörüşü hikâyeler,

[9] Gökhan Izgar, "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değer Sınıflandırmaları Bağlamında İncelenmesi: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi", *Milli Eğitim* 54/Özel Sayı (2025), 1173–1206, 1180; Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 36.

[10] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 36.

[11] Adem Arslan, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nin İncelenmesi", *Temel Eğitim* 7/27 (2025), 106–121, 107.

[12] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 7.

[13] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 36.

[14] Aytekin Can, *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995), 45.

[15] Zeynep Kaya ve Mustafa Uzoğlu, "Çizgi Filmlerin Eğitim Alanında Kullanılmasıyla İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi", *OPUS International Journal of Society Researches* 16 (Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, 2020), 6194–6214, 6204.

[16] Fethi Kaba, *Animasyon'un Eğitim Amaçlı Kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 1992), 54.

[17] Erkan Yaman, Fatma İ. Bayburtlu, Betül Tekir ve Sümeyye Kırman, "Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler", *Değerler Eğitimi Dergisi* 13/29 (2015), 245–269; Kevser Tozduman Yaralı ve Neslihan Avcı, "Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 5/1 (2017), 462.

semboller ve etik ilkeler çevresinde biçimlenmekte; popüler kültür ögeleri de gençlerin zihinsel haritalarını ve değer yargılarını yönlendiren bir araç olarak öne çıkmaktadır.[18] Bu bağlamda çizgi filmler, çocukların değerleri tanıması ve öğrenmesi açısından önemli bir görsel-işitsel araç olarak değerlendirilebilir.

Çizgi filmlerin olumlu yönlerinin yanı sıra olumsuz yönleri de bulunabilmektedir. Şiddet ve cinsellik içeren çizgi filmler çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilmekte, saldırgan içerikli görüntüler çocukların saldırganlık düzeyini artırabilmekte ve çizgi karakterler çocuklar için rol model oluşturabilmektedir.[19] Çizgi film karakterlerini rol model alan çocuklar, gerçek hayatta da şiddet uygulamaya ve bunu eğlenceli bulmaya yatkın olabilmektedir.[20] Yabancı kaynaklı yapımlar yerel kültürel değerlerle örtüşmeyen unsurlar barındırabildiğinden, çizgi filmlerdeki kültürel unsurların çocuklara aktarımında dikkatli olunması gerekmektedir.[21] Bu nedenle içeriklerin öğrencilere sunulmadan önce öğretmenler tarafından gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. Çizgi filmler ayrıca çocukların tüketim alışkanlıklarını etkilemekte ve çizgi karakterler aracılığıyla çocuklara çeşitli davranış kalıpları sunmaktadır.[22]

Cinsellik, şiddet, büyücülük ve büyü gibi sahneler içeren animasyon filmler çocukların din ve ahlak eğitimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Nitekim bir araştırmada çocukların yaklaşık yarısının filmlerdeki insan ya da hayvanların yeniden diriltilmesi veya büyü yapılması gibi unsurları din dersinde öğrendikleriyle çelişir bulduğu (%52,5) ve neyin doğru olduğuna karar verirken en çok anne babalarının yönlendirmesine başvurduğu (%83,3) belirlenmiştir.[23]

Çizgi filmler çocukların ilgisini çektiği için din eğitiminde de kullanılabilecek bir türdür; amaca uygun ve doğru biçimde kullanıldığında olumsuz etkileri büyük ölçüde

[18] Mustafa Cabir Altıntaş, *The Role of Religious Education in the 21st Century: Worldviews and Identity Discernment of Muslim Youth* (Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2021), 22.

[19] Mustafa Yaşar, "Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20/2 (2011), 279–298; Cemil Oruç vd., "Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler", *EKEV Akademi Dergisi* 15/48 (2011), 303–319; Mustafa Önder, "Medya Kıskacında Çocuklar", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/4 (2008), 183–190.

[20] Mehmet Tahir Karaboğa, "Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları", *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)* 2/2 (2018), 1–17.

[21] Fethi Kaba, "Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu Açısından Kültürel Etkiler, Türk Çizgi Film Örnekleri", *Selçuk İletişim* 8/3 (2014), 178; Çiğdem Taş Alicenap, "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması", *TÜBAR* 37 (2015), 13.

[22] Arzu Kalafat Çat, "Reklamlardaki Çizgi Film Karakterlerinin Çocuk Tüketicilerin Satın Alma Davranışını Etkileme Biçimi", *International Journal of Eurasian Education and Culture* 3/5 (2018), 169.

[23] Muhammed Esat Altıntaş, *Din Eğitimi Açısından Sihir ve Büyü İçerikli Filmlerin Etkilerine İlişkin Çocukların Algıları* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 2, 92.

azalmakta, karakterleri aracılığıyla ahlaki ve dinî mesajlar verebilmektedir.[24] Din eğitimi genellikle soyut kavramlar, ahlaki değerler ve tarihî olaylar üzerine kuruludur; animasyon bu soyut ögeleri somutlaştırarak daha anlaşılır ve çekici hâle getirebilir. Nitekim soyut dinî ve ahlaki ilkeler, bireye doğrudan dikte edilmek yerine hikâyeler, semboller ve görsel anlamlandırma süreçleri yoluyla içselleştirilmektedir.[25] Küçük yaş grubundaki çocuklar karmaşık dinî kavramları eğlenceli bir biçimde öğrenirken aynı zamanda ahlaki dersler de çıkarabilmektedir.[26] Okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar günlük ekran sürelerinin önemli bir bölümünü çizgi film izleyerek geçirmektedir.[27] Çocuklar bu yapımlardaki kahramanlarla özdeşim kurarak doğru davranış kalıplarını içselleştirmekte; soyut değerler somut karakter eylemleri aracılığıyla anlaşılır hâle gelmektedir.[28]

2. İlgili Alanyazın

Türkiye'de çizgi filmlerin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi giderek büyüyen bir araştırma alanına dönüşmüştür. Bu alan iki ayrı çizgide gelişmiştir. Birinci çizgi, animasyon destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarısını ve öğrenmeye olan ilgisini artırdığını bildiren çalışmalardan oluşmaktadır.[29] İkinci çizgiyi ise çizgi filmlerin içerdiği değerleri betimleyen incelemeler oluşturmaktadır. Kaya ve Uzoğlu'nun eğitimde çizgi film kullanımına ilişkin 32 çalışmayı sistematik biçimde ele aldığı derleme, bu ikinci çizginin ağırlığını göstermektedir: çalışmalar ağırlıklı olarak deneysel ve tarama deseninde kurgulanmış, içerik analizi en sık tercih edilen yöntem olmuş, çizgi filmler de büyük ölçüde kavram öğretimi ile değerler eğitimi bağlamında ele alınmıştır.[30] Bu tablo, alanyazının çizgi filmi değer aktarımında kullanılabilir bir araç olarak kabul ettiğini ve asıl sorusunu büyük ölçüde "yapımlarda hangi değerler yer almaktadır?" biçiminde kurduğunu düşündürmektedir.

[24] Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010).

[25] Mustafa Cabir Altıntaş, *The Role of Religious Education in the 21st Century*, 35.

[26] Naufal Hafidh Jailani Mohammad ve Miftachul Huda, "The Influence of Upin and Ipin Animation on Children's Religious Life", *Penamas* 36/1 (2023), 74–90.

[27] Sevim Cesur ve Oya Paker, "Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/19 (2007), 106–125.

[28] Shazia Akbar Ghilzai vd., "Impact of Cartoon Programs on Children's Language and Behavior", *Insights in Language Society and Culture* 2 (2017), 104–126.

[29] Ayotola Aremu ve Abiodun Sangodoyin, "Computer Animation and the Academic Achievement of Nigerian Senior Secondary School Students in Biology", *Journal of the Research Center for Educational Technology* 6/2 (2010), 148–161; Fitnat Gürgıl, "Effects of Using Webquest and Animation on Academic Achievement and Retention in Social Studies Education", *OPUS International Journal of Society Researches* 13/19 (2019), 728–749.

[30] Kaya ve Uzoğlu, "Çizgi Filmlerin Eğitim Alanında Kullanılması", 6194–6214.

Bu soruya yanıt arayan çalışmalar yerli ve yabancı yapımları, okul öncesine ve ilkokula yönelik içerikleri, kanal yapımlarını ve sinema filmlerini kapsamasına rağmen belirli noktalarda birbirine yaklaşan bulgular sunmaktadır. İlk olarak, yardımlaşma, dostluk, saygı, hoşgörü, dürüstlük, paylaşım ve aile gibi kişilerarası ve toplumsal değerler incelenen yapımların çoğunda öne çıkmaktadır; bu örüntü çocukların en çok izlediği animasyonlarda, TRT Çocuk yapımlarında ve Pırıl ile Rafadan Tayfa gibi yerli dizilerde tekrar etmektedir.[31] İkinci olarak, bazı yapımlar değer bakımından geniş bir kapsam sunmaktadır: Küçük Hezarfen, Sosyal Bilgiler programındaki yirmiden fazla değeri; Arabalar 1 ise on altı değeri ve UNESCO yaşayan değerlerinin tamamını kapsamaktadır.[32] Ancak kapsamın geniş olması dengeli bir dağılım anlamına gelmemektedir. Kral Şakir'de girişimcilik, işbirliği ve sorumluluk belirgin biçimde işlenirken empati ve adalet görece sınırlı kalmış; Akıllı Tavşan Momo ile Pırıl'ın karşılaştırıldığı çalışmada ise millî ve evrensel değerler dengeli yansıtılmasına karşın bazı değerlerin temsil sıklığı belirgin biçimde farklılaşmıştır.[33] Üçüncü olarak, geleneksel ve tarihî anlatılara dayanan yapımlar dinî ve kültürel değerlerin aktarımına imkân tanımakta, ancak bu aktarımın niteliğine ilişkin sorular da doğurmaktadır: Dede Korkut animasyonu dostluk, sorumluluk ve dinî değerleri işlerken bazı olumsuz örüntüler ve batıl inanç unsurları da barındırmakta, İstanbul Muhafızları ise tarihî bilgiyi çocuğa görelik ilkesiyle uyumlu biçimde aktarmaktadır.[34] Son olarak, pedagojik etkiye ilişkin güçlü çıkarımlar tek tek yapımlara dayanmaktadır; Niloya üzerine yapılan değerlendirmede animasyonun doğrudan

[31] Gül Kadan ve Neriman Aral, "Evrensel Değerlerin Çizgi Filmler Açısından İncelenmesi", *Journal of Research in Education and Teaching* 6/4 (2017), 104–117; Ayşegül Akıncı, *Okul Öncesi Döneme Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Değerlerin Sunumu: TRT Çocuk Kanalı Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013); Şener Şentürk ve Ayfer Keskin, "Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Milli ve Evrensel Değerler Açısından Değerlendirilmesi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (2019), 143–157, https://doi.org/10.17494/ogusbd.548307; Zehra Güden Altmış ve Mustafa Altun, "Pırıl Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 17/38 (2021), 5382–5411, https://doi.org/10.26466/opus.752885.

[32] Tuğba Selanik Ay ve Çağdaş Korkmaz, "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Ögeler Bağlamında 'Küçük Hezarfen' Çizgi Filmi", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 8/2 (2017), 49–62; Adem Beldağ ve Seher Yarar Kaptan, "Arabalar Filminin İçerdiği Değerlere İlişkin Bir İnceleme", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 18/2 (2017), 487–499.

[33] Gizem Sabuncu Tanşu ve Bilal Yorulmaz, "Kral Şakir Çizgi Filminin İçerdiği Değerler Açısından İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi* 5/8 (2023), 1–30, https://izlik.org/JA95RB54MU; Özge Özel ve Zehra Nur Küçükkart, "TRT Çocuk Kanalındaki Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi: 'Akıllı Tavşan Momo' ve 'Pırıl' Örneği", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 36/2 (2023), 534–559, https://doi.org/10.19171/uefad.1267427.

[34] Yaman vd., "Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler", 245–269; Yunus Yeniçeri, "Çizgi Dizilerinde Öğreticilik: İstanbul Muhafızları Örneği", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 6/3 (2020), 388–395, https://doi.org/10.24289/ijsser.733418.

öğretim yöntemlerine oranla daha kalıcı izlenimler bıraktığı ileri sürülmüş, ancak bu çıkarımın kapsamı incelenen yapımla sınırlı kalmıştır.[35]

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde mevcut çalışmanın problem durumunu belirleyen üç sınırlılık görülmektedir. Birincisi, incelenen çalışmaların büyük çoğunluğu MEB'in önceki öğretim programlarındaki değer listelerini referans almıştır. TYMM'nin 2024 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte EDE Çerçevesi; yirmi temel değeri, bu değerlere karşılık gelen erdemleri ve gözlemlenebilir eylemleri kapsayan yeni ve sistematik bir analiz zemini sunmaktadır.[36] Çizgi filmlerin bu yeni çerçeveyle doğrudan ilişkilendirildiği çalışmalar ise henüz oldukça sınırlıdır; dolayısıyla mevcut bulgular güncel program bağlamına doğrudan aktarılamamaktadır. İkincisi, çalışmalar ağırlıklı olarak hangi değerlerin ne sıklıkta yer aldığına odaklanmakta, değerlerin hangi anlatısal ve pedagojik araçlarla aktarıldığı ise görece geri planda kalmaktadır. Oysa bazı değerlerin sık, bazılarının ise sınırlı işlendiğini gösteren bulgular, yalnızca sıklığı değil dağılımı ve aktarım biçimini de görünür kılacak bir çözümlemeye ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir; EDE Çerçevesi'nin bireysel, sosyal ve ekolojik boyutları bu bakımdan karşılaştırmalı bir okuma imkânı sağlamaktadır. Üçüncüsü, Karagöz-Hacivat geleneği üzerine yürütülen çalışmalar büyük ölçüde geleneğin tiyatral, folklorik ve dilsel boyutlarına odaklanmış; bu geleneğin din ve değer eğitimi bağlamında yeniden üretildiği modern animasyon uyarlamalarını konu edinen araştırmalar ise oldukça sınırlı kalmıştır. Geleneksel bir anlatı figürünü merkeze alan Dede Korkut animasyonu üzerine yürütülen çalışma bu sınırlı alanyazına örnek teşkil etmekle birlikte,[37] Karagöz-Hacivat geleneğinin din ve değer aktarımı ekseninde ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Çizgi filmlerin model alma gücü ve soyut değerleri somutlaştırma kapasitesi, bu boşlukların giderilmesini pedagojik açıdan da anlamlı kılmaktadır. Söz konusu özellikler, EDE Çerçevesi'nin okul dışı öğrenme ortamlarında sürdürülmesi ve pekiştirilmesinde belirleyici bir araç işlevi üstlenebilir. Değerlerin tüm öğrenme bağlamlarına kaynaşık biçimde işlenmesi ilkesi[38] göz önüne alındığında, çizgi filmlerin sınıf içi etkinliklerle tamamlayıcı nitelikte planlanması, değer eğitiminin etkinliğini artırabilecek bir pedagojik strateji olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma tam bu noktada konumlanmaktadır. Çalışmada "Hay Hak" animasyon serisi TYMM'nin EDE Çerçevesi ekseninde incelenmekte; serinin değerleri hangi

[35] Neslihan Karakuş, "Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)", *Değerler Eğitimi Dergisi* 13/30 (2015), 251–277, https://izlik.org/JA93HU49RA.

[36] Millî Eğitim Bakanlığı, *Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi*.

[37] Yaman vd., "Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler", 245–269.

[38] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 20.

sıklıkta, hangi boyutlarda ve hangi pedagojik stratejilerle aktardığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Böylece hem güncel programla uyumlu bir analiz zemini sunmak hem de Karagöz-Hacivat geleneğine dayanan bir animasyonun değer aktarımına ilişkin yeni bir bulgu ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, "Hay Hak" animasyon serisini Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin EDE Çerçevesi ekseninde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda "'Hay Hak' animasyon serisinde EDE Çerçevesi'ndeki değerlere hangi sıklıkta ve hangi pedagojik stratejilerle yer verilmiştir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma geleneğine dayalı olarak tasarlanmıştır.[39] Bu doğrultuda araştırma, nitel desenler arasında yer alan doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür.

Bu araştırmada doküman incelemesi, araştırmacının veri üretimine doğrudan müdahil olmaksızın mevcut materyalleri veri kaynağı olarak kullandığı durumlarda tercih edilmektedir.[40] Araştırmanın doküman incelemesiyle yürütülmesinin temel gerekçesi, "Hay Hak" animasyon serisinin araştırma amacından bağımsız biçimde üretilmiş özgün bir materyal olmasıdır; bu durum veri doğallığını güvence altına almaktadır. Doküman incelemesi süreci; dokümanlara ulaşma, özgünlüğü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve bulguları raporlaştırma aşamalarını kapsamaktadır.[41] Bu araştırmada söz konusu aşamalar sırasıyla takip edilmiş ve her bölüm belirtilen süreç çerçevesinde incelenmiştir.

3.2. Veri Seti

Araştırmanın veri setini TRT Diyanet Çocuk kanalında yayınlanan "Hay Hak" animasyon serisinin 28 bölümünün tamamı oluşturmaktadır. Nitel bir araştırma korpusu niteliğindeki bu veri seti, olasılıksal bir örnekleme yoluna başvurulmaksızın amaçlı biçimde, yani araştırma sorusuna doğrudan hizmet edecek şekilde belirlenmiş ve serinin yayınlanan tüm bölümlerine erişilebildiğinden bölümlerin tamamı incelemeye dahil edilmiştir. "Hay Hak" serisinin veri seti olarak seçilmesinin temel gerekçesi, TRT Diyanet Çocuk kanalında yayınlanan ve Karagöz-Hacivat geleneğini din ve değerler eğitimi bağlamında modern bir anlatıya taşıyan özgün bir yerli yapım olmasıdır; bu özgünlük, serinin TYMM EDE Çerçevesi ekseninde incelenmeye layık

[39] Sharan B. Merriam, *Nitel Araştırma: Bir Rehber ve Kaynak Kitap*, çev. Selahattin Turan (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 3.

[40] John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir (3. baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 42.

[41] Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (32. baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 183.

görülmesinin başlıca nedenidir. Veri setinin bütünüyle kapsanması, içerik analizinde olası seçim yanlılığını ortadan kaldırmakta ve bulguların iç geçerliğini güçlendirmektedir.[42] Nitekim nitel doküman incelemesinde veri setinin bütününe ulaşıldığında olasılıksal örneklemeye gerek duyulmadığı araştırma metodolojisi literatüründe de ifade edilmektedir.[43]

"Hay Hak" animasyon serisi; yapımcılığını Ali Sacihan'ın, yönetmenliğini ve senaristliğini Neslihan Bayram Sacihan'ın üstlendiği yerli bir Türk animasyon yapımıdır. Geleneksel Türk tiyatrosunun köklü karakterleri olan Karagöz ve Hacivat'ı merkeze alan seri; Bebe Ruhi, Çelebi, Tuzsuz Deli Bekir ve Pehlivan gibi klasik tipleri de modern bir anlatım içinde sunmaktadır. Bölümleri ortalama 13 dakika süren ve ağırlıklı olarak 9–11 yaş grubuna hitap eden yapım, matematik öğretimini değerler eğitimiyle eğlenceli bir kurgu içinde bütünleştirmeyi amaçlamaktadır. İncelenen bölümlerin numaraları, süreleri ve konuları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. "Hay Hak" Serisi Bölüm Listesi

Bölüm	Süre	Bölüm Konusu
1	12:45	Karagöz'ün inatçı keçisini eğitme çabası, Tuzsuz Deli Bekir ile karşılaşma ve Hacivat ile tanışma süreci.
2	12:30	Karagöz'ün kısa yoldan zengin olma hayaliyle tüccardan aldığı komutanın çalıntı elmalarını satmaya çalışması ve yaşanan kovalamaca.
3	12:45	Askerlerin düşürdüğü gizemli fermanı okuyan Karagöz ve Hacivat'ın yakalanma korkusuyla yaşadığı telaş.
4	13:10	Karagöz'ün peynir ticareti yapma girişimi, evinin yolunu kaybetmesi ve yanlış hesap yüzünden zarara uğraması.
5	12:55	Açgözlü tohumcudan 'Yediveren' tohumu alıp aldatılan Karagöz ve Hacivat'ın zekice bir planla paralarını geri almaları.
6	12:40	Karagöz ile Hacivat'ın güreş iddiasına girmesi, Tuzsuz'un Hacivat'a taktik vermesi ve güç gösterisinin doğurduğu sonuçlar.
7	12:50	Hacivat'ın komutana olan borcu yüzünden hapse girmesini önlemek için Karagöz'ün gizlice çalışıp halısını satarak fedakarlık yapması.
8	13:00	Gece kandilin kırılmasıyla başlayan karanlık korkusu ve ikilinin mahallede kandil yağı arayış macerası.
9	12:35	Şiddetli diş ağrısı çeken Karagöz'ün hekim korkusu, ilkel yöntemleri denemesi ve sonunda doğru sağlık bilincine ulaşması.

[42] Michael Quinn Patton, *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3. baskı, California: SAGE Publications, 2002), 230.

[43] William Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, çev. Sedef Özge (2. baskı, İstanbul: Yayın Odası, 2014), 49.

Bölüm	Süre	Bölüm Konusu
10	12:50	Uyanık tüccarın Karagöz'ün arabasını ucuza alması üzerine, ikilinin tüccara ders vererek arabayı ve parayı geri kazanması.
11	12:45	Fidan dikip yetiştirmek isteyen Karagöz'ün yanlış yöntemlerle fidanı yemekle beslemesi ve doğru tarım/çevre bilgisini öğrenmesi.
12	13:15	Karagöz'ün çarşıdan aldığı acı biberi yemesi, ağzının yanması ve Hacivat'ın şerbet yerine acılı şalgam vermesiyle yaşanan komik panik.
13	12:45	Karagöz'ün türkü yazma iddiasına girmesi, keçisinden ilham alarak çarşıda eğlenceli bir türkü ve cümbüş sergilemesi.
14	12:25	Karagöz'ün fiziksel güç gösterisi yaparken kaza geçirmesi, Çelebi'nin hatırlatmasıyla dokuduğu kilimin değerini ve asıl meziyetini anlaması.
15	12:11	İkisi de yüzme bilmeyen Karagöz ve Hacivat'ın iddialaşarak gölde yarışa kalkışması ve dürüstlüğün hayati önemini kavramaları.
16	12:46	'Yeni yıl' sözünü 'yeni yol' anlayan Karagöz'ün ormanda yol ararken kaybolması ve kavram karmaşasının çözülmesi.
17	12:25	Karagöz'ün bulduğu parlak taşı elmas sanması, Hacivat'ın kılık değiştirerek taşı ucuza almaya kalkışması ve yaşanan vicdani yüzleşme.
18	12:31	Hacivat'ın Karagöz'e şekilsel görgü kuralları dayatması; buna karşın Karagöz'ün zor durumdaki komşulara koşarak gerçek ahlakı göstermesi.
19	12:45	Karagöz ve Hacivat'ın yüksek bir duvarın ardını merak edip merdiven yapmaları ve duvarın ardının Tuzsuz'un evi çıkması.
20	13:04	Zenginin çiftliğine kaçan keçi ve beygiri geri getirmek için Karagöz ve Hacivat'ın tüm eşyalarını satarak kaliteli yem temin etmesi.
21	12:46	Karagöz ve mahallelinin Hacivat'a sürpriz hediye hazırlaması; Hacivat'ın merakına yenilip gizlice dinleme (tecessüs) hatasına düşmesi.
22	12:25	Karagöz'ün gece duyduğu gizemli seslerden korkması; araştırmalar sonucunda sesin yaralı bir yavru köpeğe ait olduğunun anlaşılması.
23	13:06	Karagöz'ün kimsesizlerin çöplerini toplaması, Hacivat ile şenliğe giderken yollarını kaybetmeleri ve askerlerle yaşanan kuş dili macerası.
24	12:11	Ağaçtaki karıncaları meyve sanıp kazanç planı yapan ikilinin, Çelebi'nin ilaçlamasıyla doğanın dengesini ve açgözlülüğün zararını anlaması.
25	12:46	Tüccarın sattığı 'görünmezlik iksiri'ne inanan ikilinin mahallede rezil olması ve aldatıldıklarını anlayıp tüccardan hesap sormaları.
26	12:45	Odun kırma kavgasıyla küsen ikilinin, ihtiyaç sahibi biri için yapılacak ev inşasında 'bir elin nesi var' diyerek el birliğiyle çalışması.

Bölüm	Süre	Bölüm Konusu
27	12:25	İlgi çekmek isteyen Karagöz'ün tüccardan aldığı canlı sincaplı 'kıpır kıpır' elbisenin yırtılması ve hayvanların hapsedilmesine tepki gösterilmesi.
28	13:04	Pehlivan ile Tuzsuz'un doğaçlama sohbet etmeye çalışırken kavgaya tutuşması, cami önünde barışıp yağsız dostluk güreşi yapmaları.

Kaynak: Araştırmacı tarafından "Hay Hak" animasyon serisi bölümlerinin izlenmesiyle oluşturulmuştur.

Tablo 1'de yer alan veriler, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Hay Hak animasyon serisinin 28 bölümden meydana geldiğini ve bölümlerin ortalama 12–13 dakikalık sürelerle dengeli bir dağılım sergilediğini ortaya koymaktadır. Bölüm kurgularının geleneksel Karagöz-Hacivat tipleri etrafında gelişen mahalle, çarşı ve sokak temalı olay örgüleriyle yapılandırılması; karakterler arası ahlaki ikilemleri, çatışma çözme süreçlerini ve yardımlaşma pratiklerini doğrudan yansıtmaktadır. Bu durum, veri setinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'ni bireysel, sosyal ve ekolojik boyutlarıyla incelemeye elverişli bir zemin sunduğunu göstermektedir.

3.3. Analiz Çerçevesi

Veri setinin çözümlenmesinde kullanılan kategori sistemi, aynı zamanda araştırmanın veri toplama aracı işlevini de üstlenmektedir; zira nitel doküman incelemesinde önceden belirlenmiş bir değer çerçevesi, hem verinin hangi kategoriler ekseninde okunacağını hem de bu okumanın hangi analiz mantığıyla yürütüleceğini birlikte belirler. Araştırmada analizlerin değerlendirilmesinde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin (TYMM) Erdem-Değer-Eylem (EDE) çerçevesi kullanılmıştır.[44] EDE Çerçevesi; adalet, saygı ve sorumluluk olmak üzere üç çatı değer ekseninde kümelenen yirmi temel değeri, bu değerlere karşılık gelen erdemleri ve gözlemlenebilir eylemleri kapsayan sistematik bir değer sınıflama çerçevesidir.[45]

Çerçevenin kavramsal yapısı eylemden değere, değerden erdeme uzanan birikimli bir silsileye dayanmaktadır: bireyin sergilediği somut eylemler zamanla içselleştirilen değerlere, değerler ise kalıcı karakter özelliklerine yani erdemlere dönüşmektedir.[46] Bu üçlü yapı çerçevesinde araştırmada; serinin her bölümünde karakterlerin sergilediği davranışlar ve diyaloglar, EDE Çerçevesi'ndeki yirmi değer ve bunlara karşılık gelen erdem ve eylem boyutları esas alınarak incelenmiştir.[47]

EDE Çerçevesi'ndeki yirmi değer, bunlara karşılık gelen erdemler ve temel eylem odakları Tablo 2'de bir matris hâlinde sunulmuştur.

[44] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 5.
[45] Millî Eğitim Bakanlığı, *Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi*.
[46] Millî Eğitim Bakanlığı, *Modül 3*, 2.
[47] Millî Eğitim Bakanlığı, *Modül 3*, 4.

Tablo 2. EDE Çerçevesi Değer-Erdem-Eylem Matrisi

Değer Kodu	Değer Adı	Erdem	Eylem Odağı
D1	Adalet	Cesaret	Hak ve emeğin adil paylaşımı, haksız kazanca engel olma.
D2	Aile Bütünlüğü	Vatanseverlik	Çekirdek aile bağlarının korunması.
D3	Çalışkanlık	Üretkenlik	Üretim odaklı fiziksel çaba.
D4	Dostluk	Ahlak	Sadakat ve müşterek iş birliği.
D5	Duyarlılık	Sorgulayıcılık	Çevresel farkındalık ve müdahale.
D6	Dürüstlük	Cesaret	Şeffaflık ve sıdk (doğruluk).
D7	Estetik	Estetik Duyarlılık	Güzellik algısı ve sanatsal takdir.
D8	Mahremiyet	Sorgulayıcılık	Bireysel sınırların muhafazası.
D9	Merhamet	Merhamet	Şefkat ve canlı hukukunu gözetme.
D10	Mütevazılık	Bilgelik	Benlik algısının dengelenmesi.
D11	Özgürlük	İrade	Canlı haklarını muhafaza etme.
D12	Sabır	Bilgelik	Metanet ve sonuç odaklı bekleyiş.
D13	Sağlıklı Yaşam	Sağlık	Ağız-diş sağlığı, beden temizliği ve tıbbi tedavi bilinci.
D14	Saygı	Ahlak	Nezaket dili ve sosyal mesafe.
D15	Sevgi	Estetik Duyarlılık	Merhamet odaklı manevi bağ.
D16	Sorumluluk	İrade	Öz disiplin ve vazife sadakati.
D17	Tasarruf	Üretkenlik	Kaynak yönetiminde ölçülülük.
D18	Temizlik	Sağlık	Hijyen ve sosyal çevre düzeni.
D19	Vatanseverlik	Vatanseverlik	Kültürel aidiyet ve toplumsal sadakat.
D20	Yardımseverlik	Merhamet	Dayanışma ve karşılıksız hizmet.

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi (2024) esas alınarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2'de yer alan sınıflama sistemi, araştırmanın kuramsal çerçevesini teşkil eden değer-erdem-eylem boyutlarını ve analiz birimlerini bütüncül bir yapıda açıklamaktadır. İncelenen 28 bölümdeki sözlü ifadeler ve eylemler doğrudan bu modeldeki davranış odakları referans alınarak kodlanmış; böylece değerlerin didaktik bir söylemle mi yoksa örtük bir kurguyla mı aktarıldığı analitik bir temele dayandırılmıştır.

EDE Çerçevesi'nin tercih edilmesinin temel gerekçesi; araştırmanın Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli perspektifinde yürütülmesidir. Bu çerçeve, Türk eğitim sisteminin 2024 yılı itibarıyla benimsediği resmî değer sınıflama sistemini temsil etmekte ve millî-manevi referanslarla evrensel boyutları bütünleşik biçimde kapsamaktadır.[48] Doküman incelemesinde kullanılacak kategori sisteminin araştırmanın kuramsal çerçevesiyle tutarlı olması gerektiği göz önüne alındığında, EDE Çerçevesi araştırmanın amacı ve veri kaynağıyla en uygun analiz zeminini sunmaktadır.

İçerik analizi için kullanılan kategori sistemi şu biçimde yapılandırılmıştır: Ana kategoriler EDE Çerçevesi'ndeki yirmi temel değerden oluşmaktadır. Her ana kategorinin altında, değerin bölüm içindeki sözel diyaloglar ve görsel karakter davranışları aracılığıyla nasıl somutlaştığını gösteren alt kategoriler yer almaktadır.[49] Başlangıç kategori çerçevesi araştırmacılar tarafından hazırlandıktan sonra değerler eğitimi ve çocuk gelişimi alanlarında uzman beş akademisyene sunulmuş; alınan uzman görüşleri doğrultusunda kategoriler yeniden düzenlenerek tüm bölümler ikinci kez incelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veri analizi yöntemi olarak nitel verilerin sayısallaştırıldığı betimsel içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; sözel, görsel veya işitsel içeriklerin önceden belirlenmiş kategoriler çerçevesinde sistematik, yinelenebilir ve geçerli biçimde incelenmesini sağlayan nitel bir analiz tekniğidir.[50] Bu teknik, geniş hacimli iletişim verilerini belirli kavramsal kategorilere göre sınıflandırarak anlam kalıplarının ortaya çıkarılmasına imkân tanımaktadır[51]. Bu araştırmada kodlar, veri toplanmadan önce EDE Çerçevesi'nin önceden tanımlanmış yirmi değeri temelinde belirlenmiş olduğu için veri seti, kuramsal çerçevede önceden var olan değer kodları ekseninde incelenmiştir.

Analiz süreci dört aşamayla yürütülmüştür. Birinci aşamada "Hay Hak" serisinin 28 bölümünün tamamı izlenmiş; karakterlerin diyalogları ile belirgin görsel eylemleri yazıya aktarılarak her bölüm için transkript oluşturulmuştur. İkinci aşamada transkriptler EDE Çerçevesi'ndeki yirmi değer ekseninde incelenmiştir. Analiz birimi olarak cümle esas alınmış; bir ifadenin kategoriye dahil edilebilmesi için açık ya da örtük biçimde EDE değerlerinden en az birine atıfta bulunması koşulu aranmıştır.

[48] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 7.

[49] Anselm Strauss ve Juliet Corbin, *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2. baskı, California: SAGE Publications, 1998), 101.

[50] Philipp Mayring, *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*, çev. Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun (Adana: Baki Kitabevi, 2011), 65.

[51] Norman K. Denzin ve Yvonna S. Lincoln (ed.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (4. baskı, California: SAGE Publications, 2011), 514.

Üçüncü aşamada sözel içerikler görsel davranışlarla çapraz kontrol yoluyla doğrulanmış; yalnızca diyalogda geçip sahnede yansımayan ifadeler ile yalnızca görsel düzeyde kalan eylemler ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Dördüncü aşamada her değerin bölüm başına frekansı hesaplanmış ve bulgular kategorilere göre raporlaştırılmıştır.

Araştırmanın güvenirliğini sağlamak amacıyla Miles ve Huberman tarafından geliştirilen güvenirlik formülü uygulanmıştır: Güvenirlik = [Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] × 100. Bu formüle göre kodlayıcılar arası uyum oranının %80'in üzerinde olması yeterli güvenirlik için asgari koşul olarak kabul edilmektedir.[52]

Güvenirlik hesaplaması için 28 bölümün yaklaşık %18'ine karşılık gelen 5 bölüm rastlantısal olarak seçilmiş, araştırmacı ve değerler eğitimi ile çocuk gelişimi alanında uzman bir akademisyen tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası uyum oranı %86 olarak hesaplanmış; bu değer kabul edilebilir güvenirlik eşiğini aşmaktadır.[53] Görüş ayrılığı bulunan maddeler araştırmacılar ve uzmanlar arasında tartışılarak uzlaşıya varılmış ve nihai kodlamaya yansıtılmıştır. Geçerliği artırmak amacıyla kategorilerin tanımları yazılı olarak belirlenmiş; kodlama süresince bu tanımların dışına çıkan sınıflandırmalar yeniden değerlendirilerek tutarlılık sağlanmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde "Hay Hak" animasyon serisinin 28 bölümünde EDE Çerçevesi'ndeki değerlere hangi sıklıkta yer verildiğine ilişkin bulgular, hedef alanlara göre Tablo 3, 4, 5 ve 6'da sunulmuştur. Her hedef alanda frekans tablosunun ardından seriden alınan örnek ifadeler ve bunların yorumu verilmiştir. Seride toplam 113 değer atfı belirlenmiş; bunların 41'i Huzurlu İnsan, 46'sı Huzurlu Aile ve Toplum, 26'sı Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanında yer almıştır.

EDE Çerçevesi'nin üç hedef alanının tamamı seride karakter eylemleriyle temsil edilmektedir. Huzurlu İnsan alanında Sorumluluk (f=12) ve Saygı (f=10); Huzurlu Aile ve Toplum alanında Yardımseverlik (f=15), Dostluk (f=10) ve Dürüstlük (f=9); Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanında ise Merhamet (f=8) ve Estetik (f=8) en yüksek frekanslara ulaşmıştır. Adalet (f=3) sınırlı düzeyde işlenmiş, Aile Bütünlüğü'ne ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır (f=0).

[52] Matthew B. Miles ve A. Michael Huberman, *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2. baskı, California: SAGE Publications, 1994), 64.

[53] Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 334.

Tablo 3. "Hay Hak" Serisi Huzurlu İnsan Kapsamındaki Değerler

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans (f)	Temel Eylem Odağı
D16	Sorumluluk	12	Öz disiplin ve vazife sadakati.
D14	Saygı	10	Nezaket dili ve sosyal mesafe.
D10	Mütevazılık	8	Benlik algısının dengelenmesi.
D3	Çalışkanlık	4	Üretim odaklı fiziksel çaba.
D8	Mahremiyet	3	Bireysel sınırların muhafazası.
D12	Sabır	2	Metanet ve sonuç odaklı bekleyiş.
D17	Tasarruf	2	Kaynak yönetiminde ölçülülük.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3'e göre Huzurlu İnsan alanında seride toplam 41 değer atfı bulunmaktadır. Bu alanda en yüksek frekansa Sorumluluk (f=12) ve Saygı (f=10) ulaşmış, bunları Mütevazılık (f=8) izlemiştir; bu üç değer alandaki atıfların yaklaşık %73'ünü oluşturmaktadır. Çalışkanlık (f=4), Mahremiyet (f=3), Sabır (f=2) ve Tasarruf (f=2) daha düşük frekanslarla temsil edilmiştir.

Hay Hak animasyon serisinde Huzurlu İnsan alanında öne çıkan değerlerin, karakterlerin gündelik yaşam içerisinde karşılaştıkları durumlara verdikleri tepkiler ve üstlendikleri sorumluluklar üzerinden somutlaştırıldığı görülmektedir. Sorumluluk değeri, karakterlerin kendi davranışlarının sonuçlarını kabul etmeleri ve kendilerine emanet edilen canlı ya da nesnelere karşı yükümlülüklerini yerine getirmeleri üzerinden işlenmiştir. Nitekim karakterlerin hayvanlara iyi yem alabilmek amacıyla evdeki eşyaları satmaları (Bölüm 20) ve Karagöz'ün yolu kaybetmesine ilişkin hatanın sorumluluğunu üstlenmesi (Bölüm 4), sorumluluk değerinin doğrudan davranışlar aracılığıyla görünür kılındığını göstermektedir. Mütevazılık değeri, karakterlerin kibirli veya bilgiçce tutumlarının sonucunda hata yaptıklarını fark etmeleri, pişmanlık duymaları ve özür dilemeleri üzerinden ele alınmıştır. Bu durum özellikle 17, 26 ve 27. bölümlerde belirginleşmektedir. Saygı değeri ise karakterlerin iletişim biçimleri, nezaket ifadeleri ve görgü kurallarına uygun davranışları üzerinden aktarılmıştır. Mahremiyet değeri frekans bakımından daha sınırlı olmasına rağmen 21. bölümde başkalarını gizlice dinleme davranışı üzerinden belirgin bir anlatı unsuru hâline gelmiştir. Bu yönüyle *Hay Hak* animasyon serisinde Huzurlu İnsan alanındaki değerlerin, soyut ilkeler biçiminde sunulmak yerine karakterlerin hata, sorumluluk, pişmanlık, özür ve kişilerarası iletişim süreçleri içerisinde davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir.

4.1. Kategori: Huzurlu İnsan (Bireysel Erdemler Analizi)

Huzurlu İnsan alanı, bireyin kendisiyle barışık olmasına yönelik değerleri kapsamaktadır. Bu alandaki değerler, öz denetimi ve içsel olgunluğu destekleyen karakter özellikleri olarak ele alınmaktadır. Seride Karagöz ile Hacivat arasındaki çatışma ve uzlaşma süreçleri, bilgiyi kuralcı biçimde dile getiren tip ile onu davranışa dönüştüren tip arasındaki farkı gösterecek biçimde kurgulanmıştır.

Örnek ifadeler:

D16. Sorumluluk

- "Bizim hayvanlara iyi yem alabilmek için evde ne var ne yok sattım, onlar bana emanet." (Bölüm 20, 10:52)
- "Kabahat bende, hep keçi önden gitti ben de arkasından hiç yola bakmadım kaldım şimdi." (Bölüm 4, 05:30)
- "Ferman ordu komutanı Asal Han tarafından yazılmıştır... ya benim yüzümden savaş çıkarsa? Ya benim yüzümden ülke yıkılırsa?" (Bölüm 3, 08:35–10:19)
- "Gözünü seveyim şu miskin beygire söyle de yüksek sesle kişnesin... beni burada mı bırakacaksın?" (Bölüm 8, 09:34)
- "Bu işin en önemli kısmını ben yaptım; hangi ağaç sobaya uygundur, doğaya zarar vermeden nasıl kesilir hepsini ben söyledim." (Bölüm 26, 02:11)

D14. Saygı

- "Bu biraz görgü, biraz edep, biraz saygı yahu! Kaba saba hareketlerinle herkese ayıp ediyorsun." (Bölüm 18, 03:45)
- "Harun Efendi, bana oradan bir kilo soğan veriniz lütfen." (Bölüm 18, 07:35)
- "İnsan birisiyle konuşurken onun gözlerine bakmalı değil mi?" (Bölüm 1, 07:54)
- "Düşene gülünmez. Düşene gülmek Müslümana yakışmaz." (Bölüm 16, 02:09)

D10. Mütevazılık

- "Demek bu kalem yüzünden kendimi alim sanmışım... Yahu ben alim olsam o tüccar bana üç akçelik şeyi beş akçeye satabilir miydi?" (Bölüm 27, 09:36–09:47)
- "Taşı elmas zannedince zenginlik aklımı çeldi. Özür dilerim Karagöz." (Bölüm 17, 11:43–11:51)
- "Asıl marifet bir atı kaldırmak değil. İnsanoğlunun bir atı kaldıracağını bilmesidir; kibirlenmemek lazımdır." (Bölüm 14, 06:03)
- "Açgözlülüğümüze yenildik, sadece kendimizi düşündük, ağacın halini unuttuk." (Bölüm 24, 10:43)

- "Ben kendimi yanlış konuşmaz bilirdim, meğer Karagöz'den öğrenecek çok şeyim varmış." (Bölüm 26, 07:48)

D8. Mahremiyet

- "İnsanları gizli gizli dinleyerek... Ah meraktan ne hallere düştün be Hacivat, hiç yakışmadı." (Bölüm 21, 08:11)
- "Senin bilmeni istemediğimiz bir sırrımız var ve sen buna saygı duymalısın, özelimize karışma." (Bölüm 21, 10:46)
- "Laf dinlemiyordun yani? Müslüman yapar mı öyle şey?" (Bölüm 21, 07:31)
- "Gizlice laf bile dinler olduk, affet Allah'ım, hatamızı anladık." (Bölüm 21, 07:49)
- "Kim o benim evi gözetleyen?" (Bölüm 19, 12:55)

D3. Çalışkanlık

- "Herkes Hacivat gibi okuyamaz ama Karagöz gibi bu güzel kilimi de dokuyamaz." (Bölüm 14, 09:29)
- "Gidip Yediveren'i ekelim, erkenden de kalkıp otları biçeriz, emeğimizle kazanırız." (Bölüm 5, 06:48)
- "Odunu en iyi kim keser? Çiviyi en iyi kim çakar? Tabii ki Karagöz yapar!" (Bölüm 19, 08:30)
- "İsmail abiyle Şefkat ablanın yıkılan evlerini planını çizip el birliğiyle yeniden inşa ettik." (Bölüm 26, 09:58)

D12. Sabır

- "Fidan diktik, şimdi sabırla büyümesini bekleyeceğiz; hemen acele etmekle ağaç yetişmez." (Bölüm 11, 04:16)
- "Zorluklara sabredelim Karagözlüm, elbet bu darlık geçer, feraha ereriz." (Bölüm 20, 08:33)

D17. Tasarruf

- "Son paramızı urgana verdik... İktisatlı davranıp kalanla kışlık idare etmeliyiz." (Bölüm 20, 08:53)
- "Yetecek kadarını ayırır, fazlasını satar borcumuzu öderiz; israf etmeyelim." (Bölüm 5, 06:48)

Hay Hak animasyon serisinde Huzurlu İnsan alanında öne çıkan değerlerin, karakterlerin gündelik yaşam içerisinde karşılaştıkları durumlara verdikleri tepkiler ve üstlendikleri sorumluluklar üzerinden somutlaştırıldığı görülmektedir. Sorumluluk değeri, karakterlerin kendi davranışlarının sonuçlarını kabul etmeleri ve kendilerine emanet edilen canlı ya da nesnelere karşı yükümlülüklerini yerine getirmeleri üzerinden işlenmiştir. Nitekim karakterlerin hayvanlara iyi yem alabilmek amacıyla evdeki eşyaları satmaları (Bölüm 20) ve Karagöz'ün yolu

kaybetmesine ilişkin hatanın sorumluluğunu üstlenmesi (Bölüm 4), sorumluluk değerinin doğrudan davranışlar aracılığıyla görünür kılındığını göstermektedir. Mütevazılık değeri, karakterlerin kibirli veya bilgiçce tutumlarının sonucunda hata yaptıklarını fark etmeleri, pişmanlık duymaları ve özür dilemeleri üzerinden ele alınmıştır. Bu durum özellikle 17, 26 ve 27. bölümlerde belirginleşmektedir. Saygı değeri ise karakterlerin iletişim biçimleri, nezaket ifadeleri ve görgü kurallarına uygun davranışları üzerinden aktarılmıştır. Mahremiyet değeri frekans bakımından daha sınırlı olmasına rağmen 21. bölümde başkalarını gizlice dinleme davranışı üzerinden belirgin bir anlatı unsuru hâline gelmiştir. Bu yönüyle Hay Hak animasyon serisinde Huzurlu İnsan alanındaki değerlerin, soyut ilkeler biçiminde sunulmak yerine karakterlerin hata, sorumluluk, pişmanlık, özür ve kişilerarası iletişim süreçleri içerisinde davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir.

4.2. Kategori: Huzurlu Aile ve Toplum (Sosyal Erdemler Analizi)

Huzurlu Aile ve Toplum alanı, bireyler arasındaki ilişkilerin dürüstlük, yardımseverlik ve adalet gibi değerler üzerine kurulmasını konu edinmektedir. Seride bu değerler mahalle, çarşı ve komşuluk ilişkileri içinde işlenmektedir.

Tablo 4. "Hay Hak" Serisi Huzurlu Aile ve Toplum Kapsamındaki Değerler

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans (f)	Temel Eylem Odağı
D20	Yardımseverlik	15	Dayanışma ve karşılıksız hizmet.
D4	Dostluk	10	Sadakat ve müşterek iş birliği.
D6	Dürüstlük	9	Şeffaflık ve sıdk (doğruluk).
D15	Sevgi	4	Merhamet odaklı manevi bağ.
D1	Adalet	3	Hak ve emeğin adil paylaşımı, haksız kazanca engel olma.
D19	Vatanseverlik	3	Kültürel aidiyet ve toplumsal sadakat.
D11	Özgürlük	2	Canlı haklarını muhafaza etme.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'e göre Huzurlu Aile ve Toplum alanında seride toplam 46 değer atfı bulunmaktadır. Yardımseverlik (f=15) serinin tamamında en yüksek frekanslı değerdir; Dostluk (f=10) ve Dürüstlük (f=9) onu izlemiştir. Sevgi (f=4), Vatanseverlik (f=3), Adalet (f=3) ve Özgürlük (f=2) daha az yer almıştır.

Örnek ifadeler:

D20. Yardımseverlik

- "Bunların hepsi tek yaşayan insanlar Hacivat, kimsesi yok. Ben her zaman onların çöpünü de atarım, pazarını da görürüm." (Bölüm 23, 02:19)

- "Harun abi dur! Tek başına kaldıramazsın, gel yardım edeyim, yükünü paylaşalım." (Bölüm 18, 08:16)
- "Müslümanlar olarak elden geldiğince düşkünlere yardım etmek lazım, dünya hali bir gün biz de muhtaç olabiliriz." (Bölüm 26, 08:30)
- "Komşusu açken tok yatan bizden değildir; elimizdekini bölüşelim." (Bölüm 20, 09:41)
- "İhtiyaç sahibi arkadaşa ev yapacağız, hadi herkes bir el atsın, imece kuralım." (Bölüm 26, 09:19)
- "Bu benim öğlen yemeğim, yarısını paylaşalım, aç kalma dostum." (Bölüm 7, 07:00)

D4. Dostluk

- "Bir elin nesi var iki elin sesi var; biz bir takımız, ayrılmaz ikiliyiz." (Bölüm 26, 10:14–10:45)
- "İçimizden geldi sana hediye almak istedik, çünkü sen bizim en kıymetli dostumuzsun." (Bölüm 21, 11:25)
- "Hacivat'ın bana olan tüm borcu Karagöz tarafından ödenmiş olup... Para kaybetmek dost kaybetmekten iyidir Hacı Cavcav." (Bölüm 7, 11:34–12:18)
- "Bizi biz yapan; asıl dost ise dostunu olduğu gibi kabul edendir." (Bölüm 14, 10:33)
- "Sen benim en iyi arkadaşımsın, seni görmeyen gözü neyleyim." (Bölüm 27, 09:22)

D6. Dürüstlük

- "Bilmediğiniz şeyi biliyormuş gibi iddia etmeyin; dürüst olmak hayati önem taşır." (Bölüm 15, 10:47)
- "Hani Müslüman yalan söylemezdi? Hani Müslüman Müslümanın kardeşiydi? İnsan kardeşini kandırır mı?" (Bölüm 17, 11:36)
- "Uyduramam, doğruyu söylemek lazım, yalan Müslümana yakışmaz." (Bölüm 19, 06:34)
- "Bu da bize ders olsun Karagözlüm. İnsanlarla alay ederek hata ettik... Hakkını helal et Tuzsuz Efendi." (Bölüm 25, 11:28–11:49)
- "Satan adama acı mı diye sordum, cık dedi; kandırıldık ama biz kimseyi kandırmayalım." (Bölüm 12, 06:51)

D15. Sevgi

- "Vay benim kınalı kuzum vay! Seni çok özlemişim, canım keçim." (Bölüm 20, 05:49)
- "Çok sevimli bu kerata yahu... Pek sevdim bunu ben, dost olduk canla başla." (Bölüm 22, 11:22)

- "Sen benim iki gözümsün Hacivat, can dostumsun." (Bölüm 27, 09:22)
- "İyi günde kötü günde birbirimizin can yoldaşıyız." (Bölüm 6, 01:19)

D1. Adalet

- "Zengin olmak istediğini biliyorum fakat bunu başkasına ait olan şeyleri çalarak yapmak Müslümana yakışmaz; adil olmalıyız." (Bölüm 2, 11:19)
- "Eğer gerçekten dağa kadar ot verseydi bunu bize satacağına kendi ekerdi... kazıklandık... hakkımızı geri alacağız." (Bölüm 5, 07:24)
- "Şu adamın 70 akçesini ve eşyalarını götürüp verin, arabayı da hak sahibine teslim edin... arabana sahip çık." (Bölüm 10, 11:56)

D19. Vatanseverlik (Kültürel Aidiyet)

- "Ziyafete çağırdılar duysun bütün obalar! Birliğimiz, obamız, dirliğimiz daim olsun." (Bölüm 23, 11:49)
- "Bu maniler, bu türküler, bu kadim kültür bizim özümüzdür; bunları yaşatmalıyız." (Bölüm 13, 02:06)
- "Bizim mahallemiz, bizim ocağımız... Birlik içinde yaşamak en büyük zenginliktir." (Bölüm 23, 01:20)

Hay Hak animasyon serisinde Huzurlu Aile ve Toplum alanında yer alan değerlerin ağırlıklı olarak kişilerarası ilişkiler, yardımlaşma, paylaşma, güven ve toplumsal dayanışma bağlamında işlendiği görülmektedir. Yardımseverlik değeri, seride kimsesiz komşulara destek olma, ağır bir yükü birlikte taşıma, ihtiyaç sahibi kişiler için ev yapma ve sahip olunan imkânları başkalarıyla paylaşma gibi doğrudan yardım davranışları üzerinden görünür hâle getirilmiştir. Bu kapsamda 18, 23 ve 26. bölümlerde yer alan örnekler, yardımseverliğin yalnızca bireysel bir iyilik davranışı olarak değil, ihtiyaçların fark edilmesi ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik ortak bir çaba olarak ele alındığını göstermektedir. Dostluk ve Dürüstlük değerlerinin birbirine yakın frekanslarla temsil edilmesi de seride kişilerarası ilişkilerde güven ve doğruluğun önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle karakterlerin birbirlerini kandırdığı veya hile yaptığı 15 ve 25. bölümlerde ortaya çıkan mahcubiyet ve helalleşme süreçleri, yanlış davranışın fark edilmesi ve ilişkinin yeniden düzenlenmesi bakımından Dürüstlük değerini destekleyen anlatı unsurları olarak öne çıkmaktadır. Adalet değeri ise daha sınırlı sayıda bölümde, özellikle haksız kazancın engellenmesi ve hakkın sahibine geri verilmesi üzerinden işlenmiştir. 2, 5 ve 10. bölümlerde görülen bu örneklerde adaletin kurumsal bir yapı aracılığıyla değil, karakterlerin kendi girişimleri ve hakkaniyet anlayışları üzerinden ele alındığı görülmektedir. Vatanseverlik değeri ise doğrudan siyasal veya soyut bir söylem üzerinden değil, mani, türkü ve kilim gibi kültürel unsurlara sahip çıkılması ve mahalle birlikteliğinin korunması aracılığıyla aktarılmıştır. Böylece seride Huzurlu

Aile ve Toplum alanındaki değerlerin, özellikle komşuluk, paylaşma, yardımlaşma, güven, doğruluk ve kültürel aidiyet gibi gündelik toplumsal ilişkiler üzerinden somutlaştırıldığı görülmektedir.

4.3. Kategori: Yaşanabilir Çevre (Ekolojik Erdemler Analizi)

Yaşanabilir Çevre alanı, çevreyi emanet olarak gören ve canlılara karşı merhametli bir duruş geliştirmeyi amaçlayan değerleri kapsamaktadır. Seride bu değerler yaralı köpek, ağaç ve karınca gibi canlılarla kurulan ilişkiler ile çevre düzenine dair gündelik eylemler üzerinden işlenmektedir.

Tablo 5. "Hay Hak" Serisi Yaşanabilir Çevre Kapsamındaki Değerler

Değer Kodu	Değer Adı	Frekans (f)	Temel Eylem Odağı
D7	Estetik	8	Güzellik algısı ve sanatsal takdir.
D9	Merhamet	8	Şefkat ve canlı hukukunu gözetme.
D5	Duyarlılık	4	Çevresel farkındalık ve müdahale.
D18	Temizlik	4	Hijyen ve sosyal çevre düzeni.
D13	Sağlıklı Yaşam	2	Ağız-diş sağlığı, beden temizliği ve tıbbi tedavi bilinci.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5'e göre Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanında seride toplam 26 değer atfı bulunmaktadır. Merhamet (f=8) ve Estetik (f=8) en yüksek frekanslı değerlerdir; bunları Duyarlılık (f=4), Temizlik (f=4) ve Sağlıklı Yaşam (f=2) izlemiştir.

Merhamet, yaralı köpeğe şefkat gösterilmesi (Bölüm 22), karıncalara zarar vermeden ağacın korunması (Bölüm 24) ve yaş ağaç kesilmesine karşı çıkılması (Bölüm 26) gibi eylemlerle işlenmiştir. Estetik ise kilim dokuma ve mani yazma gibi sanatsal uğraşlar ile doğadaki dengenin takdir edilmesi üzerinden görülmektedir (Bölüm 13, 14 ve 24). Yoldaki taş ve cam kırığı gibi zararlı nesnelerin kaldırılması Duyarlılık kapsamında kodlanmış ve "sünnet" gibi dinî referanslarla ilişkilendirilmiştir (Bölüm 23 ve 24). Temizlik ve Sağlıklı Yaşam frekans olarak sınırlı kalmakla birlikte diş bakımı, hekime başvurma, el yıkama ve sokak temizliği gibi gündelik konulara temas etmektedir (Bölüm 9, 23 ve 28).

Örnek ifadeler:

D9. Merhamet

- "Vah yavrum vah, yaralanmış bu... Hemen yarasını saralım, karnını doyuralım, can taşıyor bu garipler." (Bölüm 22, 10:47)

- "Hayvana kıyılır mı Karagöz? Bu ilaç karıncaları ağaçtan uzaklaştırır, hiçbirine zarar vermeden hem canlıyı hem ağacı kurtardık." (Bölüm 24, 10:26–10:38)
- "Bundan sonra her kim ki en küçük bir hayvanı bile özgürlüğünden ederse, büyük bir vebal altındadır." (Bölüm 27, 11:22)
- "Biliyorsun ki her ağaç kesilmez Karagözüm; yaş ağaca kıyarsan doğanın dengesine zarar verirsin." (Bölüm 26, 02:32)
- "Korkma köpekçik, biz sana şefkatle yaklaşırız, sana kimse zarar veremez." (Bölüm 22, 11:10)

D7. Estetik

- "Ne güzel bir maniydi öyle, kulağa ne kadar hoş ve ahenkli geliyor, sen mi yazdın?" (Bölüm 13, 02:06)
- "Aman ne kadar güzel bir kilim! Ben böyle güzel kilim görmedim, ilmek ilmek maharet ve zevk kokuyor." (Bölüm 14, 10:11)
- "Doğada her şeyin bir dengesi ve muazzam bir güzelliği var, bakmaya doyulmuyor." (Bölüm 24, 01:35)
- "Hem göze hoş gelen hem de insanı dinlendiren bir sanat ortaya koymuşsun Karagözüm." (Bölüm 14, 10:18)

D5. Duyarlılık

- "Sünnettir. Yoldaki engelleri kaldırmak lazım ki kimsenin ayağına batmasın, zarar vermesin." (Bölüm 24, 04:57)
- "Düşene gülünmez. Düşene gülmek Müslümana yakışmaz; hemen elinden tutup kaldırmak gerekir." (Bölüm 16, 02:09)
- "Şu şişe sokağa atılır mı yahu? Yere düşse kırılır, çoluk çocuğun ayağına batar." (Bölüm 23, 01:59)
- "Yardım, iyilik, samimiyet şekilsel görgü kurallarından her zaman daha kıymetlidir." (Bölüm 18, 10:33)

D18. Temizlik

- "Eller yemeklerden sonra da yıkanır unutma, sağlık ve nezafet temizlikten gelir." (Bölüm 28, 01:36)
- "Şu çöpü bir atıver, çevremiz tertemiz olsun Halime Teyze." (Bölüm 23, 01:07)
- "Yahu hekime gitsene sen!... Her şeyi yersen, sağlıklı olup olmadığına bakmazsan, dişlerini temiz tutmazsan yine çürür ve yine hekime gidersin." (Bölüm 9, 10:47–11:48)
- "Çevremizi ve sokağımızı temiz tutmak sadece bizim değil, tüm mahallenin ortak vazifesidir." (Bölüm 23, 02:27)

Hay Hak animasyon serisinde Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanında yer alan değerlerin, çevreye yönelik duyarlılık ile canlılara karşı merhamet ve doğadaki güzelliklerin fark edilmesi ekseninde yapılandırıldığı görülmektedir. Merhamet ve Estetik değerlerinin eşit frekansta temsil edilmesi, serinin çevreye ilişkin yaklaşımının yalnızca temizlik, düzen ve çevrenin korunmasıyla sınırlandırılmadığını göstermektedir. Merhamet değeri, canlıların ihtiyaçlarının fark edilmesi ve onlara karşı şefkatli davranılması üzerinden ele alınırken Estetik değeri doğadaki güzelliklerin fark edilmesi ve sanatsal ürünlerin takdir edilmesi aracılığıyla görünür hâle getirilmiştir. Özellikle kilim, doğa ve sanatsal üretim üzerinden verilen örnekler, estetik değerinin yalnızca görsel beğeniyle sınırlı olmadığını, güzelliği fark etme ve ortaya konulan emeği takdir etme boyutlarını da içerdiğini göstermektedir. Duyarlılık değeri ise çevrede karşılaşılan olumsuzluklara kayıtsız kalmama ve gerekli müdahaleyi gerçekleştirme davranışları üzerinden işlenmiştir. Yoldaki engellerin kaldırılması, düşen bir kişinin yardımına koşulması ve çevreye zarar verebilecek nesnelerin ortadan kaldırılması gibi eylemler, bu değerin bireysel farkındalıkla birlikte toplumsal sorumluluk boyutuyla da ele alındığını göstermektedir. Temizlik değeri, kişisel hijyenin yanı sıra sokak ve mahalle çevresinin temiz tutulması üzerinden aktarılmış; Sağlıklı Yaşam değeri ise beslenme, diş temizliği ve sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda seride Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanının, çevreyi koruma, canlılara karşı duyarlı olma, temiz ve sağlıklı yaşam alanları oluşturma ve doğadaki güzellikleri fark etme gibi birbirini tamamlayan davranışlar üzerinden temsil edildiği görülmektedir.

Tablo 6. "Hay Hak" Serisinde Frekansı Sıfır Olan Değer

Değer Kodu	Değer Adı	Gerekçe
D2	Aile Bütünlüğü	Serinin dramatik yapısı çekirdek aile içi çatışma ve ilişkilerden ziyade geleneksel mahalle arkadaşlığı, esnaf ve komşuluk ilişkileri üzerine kurulmuştur.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6'da yer alan Aile Bütünlüğü (D2, f=0), EDE Çerçevesi'nde tanımlı olduğu hâlde seride temsil edilmeyen tek değerdir. İncelenen bölümlerde bu değere ilişkin somut bir eylem koduna rastlanmamıştır. Serinin olay örgüsü, anne, baba ve çocuk ilişkisine dayanan aile içi dinamikler yerine Karagöz ve Hacivat'ın mahalle, sokak ve çarşı ortamındaki kamusal etkileşimleri üzerine kurulmuştur (Tablo 1). Benzer biçimde Adalet (f=3) de kurumsal ya da evrensel bir tema olarak değil, sınırlı sayıda ve bireysel hakkaniyet vurgusuyla işlenmiştir. Bu bulgu, serinin değer aktarımını ağırlıklı olarak çocukların kendi çevrelerinde hemen uygulayabilecekleri gündelik davranışlar üzerinden kurduğunu düşündürmektedir.

Hay Hak animasyon serisinde Aile Bütünlüğü değerinin temsil edilmemesi, serinin temel olay örgüsü ve karakterler arasındaki ilişki biçimleriyle birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Aile Bütünlüğü değeri EDE Çerçevesi’nde tanımlanmış olmasına rağmen incelenen bölümlerde bu değeri doğrudan karşılayan herhangi bir somut eylem koduna rastlanmamıştır. Serinin dramatik yapısının anne, baba ve çocuk arasındaki aile içi ilişkilerden ziyade Karagöz ve Hacivat’ın mahalle, sokak ve çarşı çevresindeki etkileşimleri üzerine kurulması, bu değerin neden görünür hâle gelmediğine ilişkin bir açıklama sunmaktadır. Dolayısıyla seride toplumsal ilişkilerin daha çok komşuluk, arkadaşlık, esnaflık ve mahalle dayanışması çerçevesinde şekillendiği, aile içi ilişkilerin ise belirgin bir anlatı ekseni oluşturmadığı görülmektedir. Adalet değeri ise Aile Bütünlüğü’nden farklı olarak seride sınırlı düzeyde temsil edilmiştir. 2, 5 ve 10. bölümlerde görülen örneklerde adalet, başkasına ait olanın haksız biçimde alınmasının önlenmesi, haksız kazancın engellenmesi ve hakkın sahibine teslim edilmesi gibi gündelik durumlar üzerinden işlenmiştir. Bununla birlikte bu örneklerde adaletin kurumsal bir mekanizma veya kapsamlı bir toplumsal düzen ilkesi olarak değil, karakterlerin doğrudan müdahaleleri ve bireysel hakkaniyet anlayışları üzerinden ele alındığı görülmektedir. Bu durum, *Hay Hak* animasyon serisinde değer aktarımının ağırlıklı olarak çocukların gündelik yaşamlarında karşılaşabilecekleri ve doğrudan davranışa dönüştürebilecekleri durumlar üzerinden gerçekleştirildiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak seri, değerleri didaktik bir dille anlatmak yerine karakterlerin gündelik maceralarında eylem olarak sunmaktadır. Bununla birlikte bu örtüklük mutlak değildir: analiz edilen ifadeler arasında ahlaki ilkeyi doğrudan dile getiren öğüt cümleleri de bulunmakta (örneğin “Düşene gülmek Müslümana yakışmaz”, Bölüm 16), bu cümleler olay kurgusu ve diyalogların içine yerleştirilmiş durumdadır. Dolayısıyla seri değerleri, sahne içi eylemler, karakter tepkileri ve doğrudan öğütlerin birlikte yer aldığı bir anlatıyla aktarmaktadır.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, TRT Diyanet Çocuk kanalında yayınlanan "Hay Hak" animasyon serisinin 28 bölümünü Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin (TYMM) Erdem-Değer-Eylem (EDE) Çerçevesi'nde doküman analizi ve betimsel içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. Elde edilen bulgular aşağıda alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

EDE Çerçevesi'nin üç hedef alanı da seride karakter eylemleriyle temsil edilmektedir. Seri özellikle Sorumluluk (f=12), Saygı (f=10), Yardımseverlik (f=15), Dostluk (f=10), Dürüstlük (f=9), Merhamet (f=8) ve Estetik (f=8) değerlerine ağırlık vermiş; Temizlik (f=4), Adalet (f=3) ve Sağlıklı Yaşam (f=2) değerlerini ise sınırlı sayıda eylemle işlemiştir. Aile Bütünlüğü seride yer almamıştır (f=0).

Değerler eğitiminde çizgi filmler aracılığıyla çocuklara çeşitli değerler ve sosyal davranış modelleri sunulabilmektedir. Alanyazında Pepee, Dede Korkut, Rafadan Tayfa ve Doru gibi çizgi filmlerin değerler, din ve değerler eğitimi, kültür aktarımı ve popüler kültür açısından incelendiği görülmektedir. Pepee çizgi filminde sorumluluk, adalet, özgüven ve paylaşma gibi değerlere yönelik iletilerin yer aldığı tespit edilmiştir.[54]

Araştırma bulguları, alanyazındaki çizgi film ve değerler eğitimi çalışmalarıyla büyük ölçüde örtüşmekte; bununla birlikte TYMM'nin EDE Çerçevesi perspektifinden özgün bulgular da üretmektedir.

Yardımseverliğin (f=15) serideki en yüksek frekansa ulaşması, Kadan ve Aral'ın çocukların en çok izlediği animasyonlarda yardımlaşmanın öne çıktığı yönündeki bulgusuyla uyumludur.[55] Yaman ve arkadaşları ise Dede Korkut animasyonunda dostluk, sorumluluk ve dinî değerleri öne çıkan değerler olarak belirlemiştir;[56] bu değerler de bu çalışmada yüksek frekanslı değerler arasındadır. Bu benzerlik, yardımlaşma ve dayanışmanın incelenen yerli yapımlarda sık işlenen değerler olduğunu göstermekle birlikte, bunu Türk animasyonunun genel bir eğilimi olarak yorumlamak için daha fazla yapımın aynı çerçeveyle incelenmesi gerekmektedir.

Sorumluluğun (f=12) Huzurlu İnsan alanında ilk sırada yer alması, TYMM EDE Çerçevesi'nde[57] bireyin somut davranışlarının zamanla değerlere, değerlerin de erdemlere dönüşeceği yönündeki varsayımla uyumludur.[58] Seride bu durum, karakterlerin hayvanlara yem almak için eşyalarını satması ve Karagöz'ün yaptığı hatanın sorumluluğunu üstlenmesi gibi eylemlerle somutlaşmaktadır.

[54] Bilal Yorulmaz, "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/24 (2013), 238–248; Elif Tabak ve Güzin Yasemin Tunçay, "Doru Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi* 8/16 (2023), 81–94.

[55] Kadan ve Aral, "Evrensel Değerler", 110.

[56] Yaman vd., "Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler", 258.

[57] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 9.

[58] Millî Eğitim Bakanlığı, *Modül 3*, 4.

Dürüstlüğün (f=9) karakterlerin ticari ve kişisel ilişkilerindeki güven sorunları üzerinden işlenmesi, Beldağ ve Yarar Kaptan'ın Arabalar filmi analizindeki bulgularla[59] ve Özel ile Küçükkart'ın TRT Çocuk yapımlarına ilişkin karşılaştırmalı çalışmasıyla[60] kısmen örtüşmektedir. Bu çalışmada ayrıca dürüstlük, "Hani Müslüman yalan söylemezdi?" gibi ifadelerle dinî referanslara dayandırılmıştır (Bölüm 17).

Merhamet (f=8) ve Estetik (f=8) değerlerinin Yaşanabilir Çevre alanında eşit düzeyde temsil edilmesi, Selanik Ay ve Korkmaz'ın Küçük Hezarfen incelemesinde öne çıkan ekolojik duyarlılık bulgusunu[61] tamamlamaktadır. Bu çalışmada çevre bilinci yalnızca temizlik ve düzenle sınırlı kalmamakta, yaralı köpeğe gösterilen şefkat ve kilim sanatına duyulan takdir gibi vicdani ve estetik boyutlarla da sunulmaktadır. Bu durum, Maarif Modeli'nin çevreyi emanet olarak ele alan yaklaşımıyla[62] örtüşmektedir.

Ghilzai ve arkadaşlarının animasyonun sosyal davranış üzerindeki etkisine ilişkin bulguları[63] ile Karakuş'un animasyonun doğrudan öğretim yöntemlerine kıyasla daha kalıcı izlenimler bıraktığı yönündeki tespiti,[64] serinin değerleri örtük biçimde sunmasına kuramsal bir dayanak sağlamaktadır. Jailani ve Huda'nın Upin ve İpin üzerine araştırması da dinî ve kültürel değerlerin animasyon yoluyla aktarılmasının sözel öğretimden daha etkili olabileceğini göstermektedir.[65]

Aile Bütünlüğü'nün (D2) seride hiç yer almaması (f=0), yapımın çekirdek aileden çok mahalle ve esnaf arkadaşlığı kurgusuna odaklanmasıyla açıklanabilir. Adalet (f=3), Sağlıklı Yaşam (f=2) ve Temizlik (f=4) ise sınırlı sayıda eylemle işlenmiştir.

Bulgular birlikte değerlendirildiğinde "Hay Hak" serisinin EDE Çerçevesi'nin üç hedef alanını kapsadığı söylenebilir. Bununla birlikte Adalet, Aile Bütünlüğü ve Sağlıklı Yaşam değerlerinin sınırlı kalması, eğitimcilerin bu yapımı tamamlayıcı etkinliklerle desteklemesini gerekli kılmaktadır.[66]

"Hay Hak" serisi, TYMM EDE Çerçevesi'nde tanımlanan bireysel, sosyal ve ekolojik değerleri Karagöz-Hacivat geleneğinin kurgusuyla birleştirmekte ve değerleri ağırlıklı olarak örtük anlatıyla aktarmaktadır. Serinin en belirgin yönü, Yardımseverlik, Sorumluluk, Dürüstlük, Merhamet ve Estetik değerlerini çocuğun özdeşim kurabileceği somut karakter davranışlarına dönüştürmesidir.

[59] Beldağ ve Yarar Kaptan, "Arabalar Filmi", 495.
[60] Özel ve Küçükkart, "TRT Çocuk Kanalındaki Çizgi Filmler", 550.
[61] Selanik Ay ve Korkmaz, "Küçük Hezarfen", 58.
[62] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 7.
[63] Ghilzai vd., "Impact of Cartoon Programs", 118.
[64] Karakuş, "Niloya Örneği".
[65] Jailani Mohammad ve Huda, "Upin and Ipin", 84.
[66] Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortak Metin*, 9.

EDE Çerçevesi'ndeki yirmi değerin tamamını tek bir animasyon serisinde karşılamak gerçekçi bir beklenti değildir. Önemli olan, bir serinin hangi değerleri işlediğini ve hangilerini kapsamadığını belirleyerek öğretim süreçlerini buna göre planlamaktır. Bu araştırma, "Hay Hak" için bu belirlemeyi yapmıştır. Seride toplam 113 değer atfı belirlenmiş; bunların %41'i (46) Huzurlu Aile ve Toplum, %36'sı (41) Huzurlu İnsan, %23'ü (26) Yaşanabilir Çevre ve Sağlık alanında yer almıştır. Yardımseverlik (15), Sorumluluk (12) ve Dostluk (10) en yüksek sayılara ulaşmış; Mahremiyet, Adalet ve Vatanseverlik üçer kez görülmüştür. Bu dağılım, serinin çocuklara öncelikle iyi bir komşu ve sorumluluk sahibi bir birey olmayı gündelik davranışlar üzerinden sunduğunu göstermektedir. Ancak çalışma yalnızca içeriği incelediğinden, bu davranışların çocuklarda ne ölçüde değer olarak içselleştirildiği bu bulgulardan çıkarılamaz.

5.1. Öneriler

5.1.1. Eğitimcilere Öneriler

Seride Adalet yalnızca 2, 5 ve 10. bölümlerde görülmektedir; Aile Bütünlüğü ise hiç yer almamaktadır. Eğitimciler bu değerleri izleme sonrası etkinliklerle desteklemelidir. Örneğin 2. bölümde çalıntı elmaların satılmaya çalışılması "başkasının hakkını yemeden kazanmak" üzerine tartışmaya açılabilir; Aile Bütünlüğü için ise öğrencilerin Karagöz ve Hacivat'ın evinde geçen bir gün kurgulayıp canlandırdığı drama çalışması yapılabilir. Diş ağrısı ve hekim korkusunu konu alan 9. bölüm, Sağlıklı Yaşam değerinin (f=2) beslenme ve hijyen konularıyla genişletilmesi için kullanılabilir. İzleme öncesi kavram hazırlığı, izleme sırasında gözlem ve izleme sonrası tartışmadan oluşan öğrenme döngüsü, özellikle tek bir bölümde yoğunlaşan Mahremiyet (Bölüm 21) ve Mütevazılık (Bölüm 17) değerlerinde işe yarayacaktır.

5.1.2. İçerik Üreticilerine Öneriler

Bulgular, değer dağılımının dengelenmesi için üç somut alan göstermektedir. Birincisi, Aile Bütünlüğü (f=0) için serinin mahalle merkezli kurgusu bozulmadan, Karagöz ya da Hacivat'ın evinde geçen ve aile bireylerinin birbirine destek olduğu ya da sorumluluk paylaştığı en az bir olay örgüsü yazılabilir. İkincisi, Adalet (f=3) yalnızca üç bölümde ve haksız kazancın engellenmesi biçiminde işlenmiştir. Serideki diğer çatışmalar (güreş iddiası, yüzme yarışı, odun kırma kavgası; Bölüm 6, 15 ve 26) tarafsız bir hakemin, ortak bir kuralın ya da toplu bir karar sürecinin devreye girdiği ve hakkın teslim edildiği sahnelere dönüştürülebilir. Üçüncüsü, Sabır, Tasarruf, Özgürlük ve Sağlıklı Yaşam değerleri ikişer kez görülmüştür; serinin sık tekrarlanan çarşı ve ticaret olay örgülerine (Bölüm 2, 4, 5, 10 ve 25) kazancın harcanması ya da biriktirilmesi gibi küçük karar anları eklenerek bu değerler daha görünür kılınabilir.

Çocuk gelişimi ve değerler eğitimi uzmanlarının yapım öncesi değerlendirme süreçlerine katılımı da sağlanmalıdır.

5.1.3. Ebeveynlere Öneriler

Ebeveynler bölümleri çocuklarıyla izledikten sonra, bölümde işlenen değerin hangi davranışla gösterildiğini sorabilir; örneğin 21. bölümde başkalarını gizlice dinlemenin neden yanlış olduğunu birlikte konuşabilir. Seride hiç işlenmeyen Aile Bütünlüğü ve az işlenen Adalet değerleri için aile içi sohbetler, kitaplar ve oyun etkinlikleriyle yapım tamamlanmalıdır.

5.1.4. Araştırmacılara Öneriler

Bu çalışmanın içerik analizi, değerlerin çocuklarda ne ölçüde içselleştirildiğini göstermemektedir. Bu nedenle EDE Çerçevesi esas alınarak farklı yaş gruplarını hedefleyen yerli animasyon serilerinin karşılaştırmalı içerik analizine tabi tutulması önerilmektedir. “Hay Hak” serisinin izlenmesinin 9–11 yaş grubundaki çocukların Adalet ve Aile Bütünlüğü gibi az işlenen değerlere ilişkin algılarına etkisi yarı deneysel desenlerle, ayrıca ebeveyn ve öğretmen görüşlerine dayalı karma yöntem araştırmalarıyla incelenebilir.

Kaynakça | References

Akıncı, Ayşegül. *Okul Öncesi Döneme Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Değerlerin Sunumu: TRT Çocuk Kanalı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013.

Altıntaş, Muhammed Esat. *Din Eğitimi Açısından Sihir ve Büyü İçerikli Filmlerin Etkilerine İlişkin Çocukların Algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Altıntaş, Mustafa Cabir. *The Role of Religious Education in the 21st Century: Worldviews and Identity Discernment of Muslim Youth*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2021.

Aremu, Ayotola – Sangodoyin, Abiodun. "Computer Animation and the Academic Achievement of Nigerian Senior Secondary School Students in Biology". *Journal of the Research Center for Educational Technology* 6/2 (2010), 148–161.

Arslan, Adem. "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nin İncelenmesi". *Temel Eğitim* 7/27 (2025), 106–121.

Ay, Tuğba Selanik – Korkmaz, Çağdaş. "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Ögeler Bağlamında 'Küçük Hezarfen' Çizgi Filmi". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 8/2 (2017), 49–62.

Beldağ, Adem – Yarar Kaptan, Seher. "Arabalar Filminin İçerdiği Değerlere İlişkin Bir İnceleme". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 18/2 (2017), 487–499.

Bilgin, Nuri. *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995.

Can, Aytekin. *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Cesur, Sevim – Paker, Oya. "Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/19 (2007), 106–125.

Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Çeviren Mesut Bütün – Selçuk Beşir Demir. 3. baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016.

Çat, Arzu Kalafat. "Reklamlardaki Çizgi Film Karakterlerinin Çocuk Tüketicilerin Satın Alma Davranışını Etkileme Biçimi". *International Journal of Eurasian Education and Culture* 3/5 (2018), 155–171.

Denzin, Norman K. – Lincoln, Yvonna S. (ed.). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. 4. baskı. California: SAGE Publications, 2011.

Ghilzai, Shazia Akbar vd. "Impact of Cartoon Programs on Children's Language and Behavior". *Insights in Language Society and Culture* 2 (2017), 104–126.

Güden Altmış, Zehra – Altun, Mustafa. "Pırıl Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi". *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 17/38 (2021), 5382–5411. https://doi.org/10.26466/opus.752885

Gündüz, Mustafa. *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.

Gürgıl, Fitnat. "Effects of Using Webquest and Animation on Academic Achievement and Retention in Social Studies Education". *OPUS International Journal of Society Researches* 13/19 (2019), 728–749.

Izgar, Gökhan. "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değer Sınıflandırmaları Bağlamında İncelenmesi: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi". *Milli Eğitim* 54/Özel Sayı (2025), 1173–1206.

Jailani Mohammad, Naufal Hafidh – Huda, Miftachul. "The Influence of Upin and Ipin Animation on Children's Religious Life". *Penamas* 36/1 (2023), 74–90.

Kaba, Fethi. *Animasyon'un Eğitim Amaçlı Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 1992.

Kaba, Fethi. "Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu Açısından Kültürel Etkiler, Türk Çizgi Film Örnekleri". *Selçuk İletişim* 8/3 (2014), 178.

Kadan, Gül – Aral, Neriman. "Evrensel Değerlerin Çizgi Filmler Açısından İncelenmesi". *Journal of Research in Education and Teaching* 6/4 (2017), 104–117.

Karaboğa, Mehmet Tahir. "Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları". *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)* 2/2 (2018), 1–17.

Karakuş, Neslihan. "Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)". *Değerler Eğitimi Dergisi* 13/30 (2015), 251–277. https://izlik.org/JA93HU49RA

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 32. baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.

Kaya, Zeynep – Uzoğlu, Mustafa. "Çizgi Filmlerin Eğitim Alanında Kullanılmasıyla İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi". *OPUS International Journal of Society Researches* 16 (Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, 2020), 6194–6214.

Kurtdede Fidan, Nuray. "Opinions of the Candidate Teachers About Value Education". *Journal of Theoretical Educational Sciences* 2/2 (2009), 1–18.

Mayring, Philipp. *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. Çeviren Adnan Gümüş – M. Sezai Durgun. Adana: Baki Kitabevi, 2011.

Merriam, Sharan B. *Nitel Araştırma: Bir Rehber ve Kaynak Kitap*. Çeviren Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.

Miles, Matthew B. – Huberman, A. Michael. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. 2. baskı. California: SAGE Publications, 1994.

Millî Eğitim Bakanlığı. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. Ankara: MEB Yayınları, 2024a.

Millî Eğitim Bakanlığı. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi*. 2024b. Erişim 10 Mart 2026. https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/erdem-deger-eylem-cercevesi.

Millî Eğitim Bakanlığı. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Modül 3*. 2024c. Erişim 10 Mart 2026. https://tymm.meb.gov.tr/upload/kilavuz/modul-3.pdf.

Neuman, William Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. Çeviren Sedef Özge. 2. baskı. İstanbul: Yayın Odası, 2014.

Oruç, Cemil vd. "Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler". *EKEV Akademi Dergisi* 15/48 (2011), 303–319.

Önder, Mustafa. "Medya Kıskacında Çocuklar". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/4 (2008), 183–190.

Özel, Özge – Küçükkart, Zehra Nur. "TRT Çocuk Kanalındaki Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi: 'Akıllı Tavşan Momo' ve 'Pırıl' Örneği". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 36/2 (2023), 534–559. https://doi.org/10.19171/uefad.1267427

Patton, Michael Quinn. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 3. baskı. California: SAGE Publications, 2002.

Sabuncu Tanşu, Gizem – Yorulmaz, Bilal. "Kral Şakir Çizgi Filminin İçerdiği Değerler Açısından İncelenmesi". *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi* 5/8 (2023), 1–30. https://izlik.org/JA95RB54MU

Strauss, Anselm – Corbin, Juliet. *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 2. baskı. California: SAGE Publications, 1998.

Şentürk, Şener – Keskin, Ayfer. "Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Milli ve Evrensel Değerler Açısından Değerlendirilmesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (2019), 143–157. https://doi.org/10.17494/ogusbd.548307

Tabak, Elif – Tunçay, Güzin Yasemin. "Doru Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi". *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi* 8/16 (2023), 81–94.

Taş Alicenap, Çiğdem. "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması". *TÜBAR* 37 (2015), 13.

Tozduman Yaralı, Kevser – Avcı, Neslihan. "Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 5/1 (2017), 462.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.

Ulusoy, Kadir – Dilmaç, Bülent. *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2020.

Yaman, Erkan – Bayburtlu, Fatma İ. – Tekir, Betül – Kırman, Sümeyye. "Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler". *Değerler Eğitimi Dergisi* 13/29 (2015), 245–269.

Yaşar, Mustafa. "Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20/2 (2011), 279–298.

Yeniçeri, Yunus. "Çizgi Dizilerinde Öğreticilik: İstanbul Muhafızları Örneği". *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 6/3 (2020), 388–395. https://doi.org/10.24289/ijsser.733418.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Yorulmaz, Bilal. *Sinema ve Din Eğitimi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Yorulmaz, Bilal. "Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/24 (2013), 238–248.

Znaniecki, Florian. Cultural Reality. Chicago: The University of Chicago Press, 1919.